

Ηγεσία για κοινωνική δικαιοσύνη σε
πολυπολιτισμικά σχολεία:
Θεωρία και πρακτικές εφαρμογές

Μιχαλίνος Ζεμπύλας & Σωτηρούλα Ιάσονος

Στόχοι εργαστηρίου

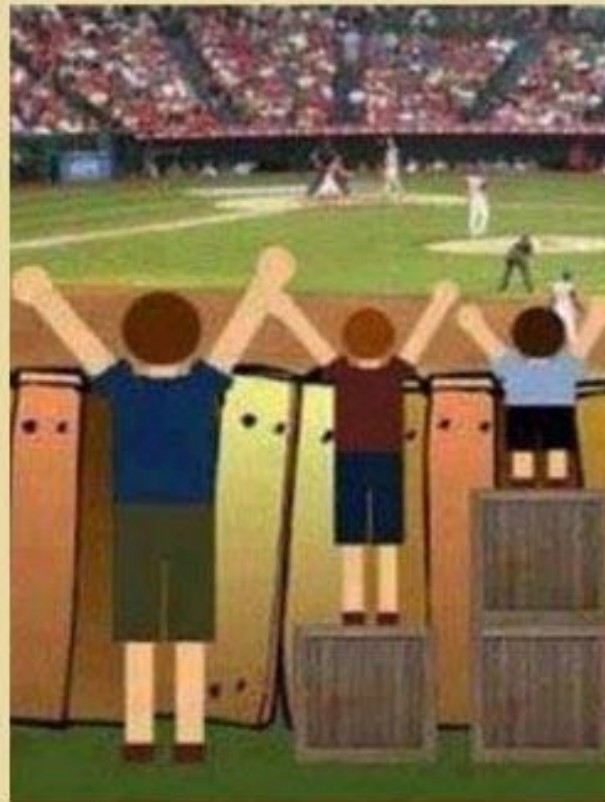
1. Να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στην έννοια της ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη και ιδιαίτερα των χαρακτηριστικών εκείνων των ηγετών που προωθούν κοινωνική δικαιοσύνη στα σχολεία.
2. Να συζητήσουμε μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα--στη βάση της πρόσφατης έρευνας που διεξαγάγαμε—πώς μεταφράζονται αυτά τα χαρακτηριστικά στην πράξη.
3. Να αναδείξουμε τις πρακτικές εκείνων των διευθυντών που ενστερνίζονται την κριτική πολυπολιτισμική προσέγγιση και ταυτόχρονα παρέχουν ενδείξεις ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη.

Πώς ερμηνεύετε το εξής κόμικ;

EQUALITY DOESN'T MEAN JUSTICE



THIS IS EQUALITY



THIS IS JUSTICE

Κεντρικά ερωτήματα

1. Ποια μπορεί να είναι η συμβολή του σχολείου στην προώθηση κοινωνικής αλλαγής ή μιας δίκαιης κοινωνίας;
2. Τι σημαίνει «κοινωνική δικαιοσύνη»;
3. Πώς μπορεί να συμβάλει η σχολική ηγεσία στην προώθηση κοινωνικής αλλαγής ή μιας δίκαιης κοινωνίας;



Σύντομο βίντεο

**What Does Social Justice Mean to
YOU?**

Κοινωνική δικαιοσύνη

- Διαφορετικές φιλοσοφικές και πολιτικές αντιλήψεις για το τι είναι «κοινωνική δικαιοσύνη»
- Στο επίκεντρο των συζητήσεων: ***πώς πρέπει να αντιμετωπίζονται οι άνθρωποι σε μια «δίκαιη κοινωνία»;***
- Μήπως κοινωνική δικαιοσύνη σημαίνει η ***ίδια*** αντιμετώπιση όλων των ανθρώπων;

Θεωρία Κοινωνικής Δικαιοσύνης της Nancy Fraser

ΚΔ είναι η **ισότιμη συμμετοχή** (parity of participation) στην κοινωνική αλληλεπίδραση: η ικανότητα συμμετοχής του καθενός μας ως ισότιμου μέλους της κοινωνίας.

ΠΩΣ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΤΑΙ ΑΥΤΟ;

- 1. Αναδιανομή** (redistribution): πλούτου, εισοδήματος, χρόνου, διαθέσιμων πόρων και ευκαιριών
- 2. Αναγνώριση** (recognition): της συμβολής και της αξίας του καθενός στην κοινωνία (π.χ. φύλο, φυλή, θρησκεία κτλ)
- 3. Αντιπροσώπευση** (representation): σε θεσμούς, οργανωμένα σύνολα κτλ ώστε όλοι να μετρούν ως ισότιμα μέλη μιας κοινότητας και να μην αποκλείονται

(Fraser, 1997, 2008, 2009)

«Κοινωνική δικαιοσύνη είναι αυτό που σε κοιτάζει κατάματα κάθε πρωί. Να ξυπνάς σε ένα σπίτι χωρίς παροχή νερού, κουζίνα ή τουαλέτα. Είναι η δυνατότητα να ταΐζεις τα παιδιά σου και να τα στέλνεις στο σχολείο, όπου η εκπαίδευση δεν θα τους προσδώσει απλά ένα επάγγελμα, αλλά θα ενισχύσει κριτικά τη γνώση και την κατανόηση τους για τον κόσμο γύρω τους... και θα τα απελευθερώσει από τις διακρίσεις».

(Dodson, 1993, p. 1)

Ρόλος της σχολικής ηγεσίας

1. Το σχολείο ήδη συμβάλλει στην κοινωνική αλλαγή μέσω της «καλής διδασκαλίας» ή της «καλής/αποτελεσματικής ηγεσίας». Δεν χρειάζεται κάτι άλλο.
2. Αυτά δεν είναι αρκετά... Χρειάζεται κάτι επιπλέον. Τι όμως;

Σημείο αφετηρίας

- Η διάκριση μεταξύ «καλής διδασκαλίας» και «διδασκαλίας για την κοινωνική δικαιοσύνη» (Ladson-Billings, 1995)
- Ανάλογη διάκριση ανάμεσα σε «καλό/αποτελεσματικό ηγέτη» και «ηγέτη για την κοινωνική δικαιοσύνη» (Theoharis, 2007, 2009): **Δεν είναι το ίδιο πράγμα**
- Η «ηγεσία για κοινωνική δικαιοσύνη» προχωρεί πολύ πιο πέρα από την «καλή/αποτελεσματική ηγεσία»

Ηγεσία για Κοινωνική Δικαιοσύνη (ΗΚΔ)

- Ζητήματα δικαιοσύνης, δημοκρατίας, συμπερίληψης, πολυπολιτισμικότητας (όπως επιτυγχάνονται μέσα από τις 3 διαστάσεις της Fraser)



στο **επίκεντρο** του οράματος και της πρακτικής **της σχολικής ηγεσίας** (Theoharis, 2007, 2009)

- Η σχολική ηγεσία εμπλέκεται ενεργά σε κοινωνική κριτική και παρεμπόδιση των κοινωνικών ανισοτήτων—στο μέτρο των δυνατοτήτων της φυσικά
(Shields, 2006; Bogotch& Shields, 2014)

Άρα ...επίκεντρο της ΗΚΔ

Να προκαλέσει ρωγμές και εν τέλει να ανατρέψει άδικες πρακτικές διδασκαλίας και εκπαιδευτικές πολιτικές, προωθώντας τη **συμπερίληψη** και την **ισότιμη συμμετοχή όλων των παιδιών**

(Gewirtz, 1998; Larson and Murtadha, 2002; Marshall, 2004; Bogotch & Shields, 2014)

Σύντομο βίντεο

What is Privilege?

Take a step forward/ Κάνε ένα βήμα μπροστά
(στο Compass για μεγάλες ηλικίες και στο
Compasito για μικρές)

Χαρακτηριστικά σχολικού ηγέτη που προωθεί την ΚΔ (Theoharis, 2007, 2009)

- **Συνείδηση για ΚΔ: Γνώσεις** (π.χ. για συμπερίληψη, διαπολιτισμική εκπαίδευση) + **Δεξιότητες** (δεξιότητες προώθησης ΚΔ)
- **Πυρηνικά ηγετικά χαρακτηριστικά** (δέσμευση για προώθηση ΚΔ σε όλες τις εκφάνσεις της σχολικής ζωής, ανάληψη ενεργού ρόλου για καταπολέμηση φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού, ρατσισμού, προληπτική ανάπτυξη δράσεων)
- **Καλλιέργεια αντιστάσεων** (σε σχολικό, περιφερειακό, θεσμικό επίπεδο) έναντι κάθε μορφής αδικίας
- **Ανάπτυξη στρατηγικών υποστήριξης** (προσωπικές και επαγγελματικές) της ΚΔ



**Ποιες είναι οι διάφορες
διαστάσεις της ΗΚΔ;**

Παιδαγωγικές διαστάσεις

Όραμα δυναμικής -πολιτισμικά ευαίσθητης διδασκαλίας /μάθησης

Ενσωμάτωση κοινωνικής υπευθυνότητας και αλληλεγγύης στο Α.Π.

Βελτίωση πυρηνικού μαθησιακού πλαισίου μέσα από τη στροφή σε ζητήματα φυλής, φύλου, εθνικότητας και άλλων παραμέτρων που ενδεχομένως να περιθωριοποιούν

Ψηλές φιλοδοξίες και απαιτήσεις για όλους τους μαθητές

Αξιοποίηση πολλαπλών ταυτοτήτων, κοινωνικών υποβάθρων και εμπειριών ζωής

Συνεργασία με προσωπικό

Στροφή στα πλεονεκτήματα των ειδικοτήτων και ηγετικών δεξιοτήτων του προσωπικού, ειδικά αυτών που έχουν σχέση με ζητήματα φύλου, εθνικότητας κτλ

Οι μαθητές, γονείς και άτομα της κοινότητας έχουν λόγο στην κατεύθυνση του σχολείου, τους στόχους και την αποτελεσματικότητά του

Καλλιέργεια καλών σχέσεων με την υπόλοιπη ηγετική ομάδα και ΟΛΟΥΣ τους μαθητές

Τήρηση υποσχέσεων, συμπεριφορά με σεβασμό και εκτίμηση προς ΟΛΟΥΣ, χωρίς διακρίσεις

Συνεργασία με την κοινότητα

Δομικές αλλαγές στο σχολείο

Επαγγελματική ανάπτυξη

Συζήτηση με το προσωπικό για τη σχέση σχολείου- κοινότητας και την εμπλοκή της για επίτευξη των στόχων του σχολείου

Προσέγγιση οικογενειών περιθωριοποιημένων μαθητών και κοινότητας

Δημιουργία κλίματος «ανήκειν» («ζεστό» και φιλόξενο)

Αναγνώριση και ικανοποίηση αναγκών των μαθητών, των οικογενειών τους, της κοινότητας

Διερεύνηση και αντιμετώπιση (στο βαθμό που είναι δυνατό) παραγόντων που περιθωριοποιούν άτομα και ομάδες, στο κέντρο του οράματός του σχολείου

Ακολουθία πρακτικών και πολιτικών που προάγουν τις ευκαιρίες, ειδικά των περιθωριοποιημένων παιδιών (π.χ. λόγω εθνικότητας, εμφάνισης κτλ)

Παροχή ευκαιριών ανάπτυξης στο προσωπικό - **Αντιμετώπιση του προσωπικού μέσα από το φακό της ΚΔ**

Ενδυνάμωση του προσωπικού ώστε να βελτιωθεί το πυρηνικό πλαίσιο μάθησης για ζητήματα ΚΔ

Διείσδυση στην ορολογία και τη βιβλιογραφία για την ισότητα, διαπολιτισμικότητα και ΚΔ

Η διαφορετικότητα στα σχολεία μας

- Φύλο
- Φυλή
- Θρησκεία
- Χρώμα
- Εθνικότητα
- Αναπηρία
- Σεξουαλικός προσανατολισμός
- Εμφάνιση
- Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση

Οι πολλαπλές μορφές της διαφορετικότητας στην πράξη μπορεί να εμφανίζονται ως:

- Μαθησιακή δυσκολία
- Κοινωνική αποξένωση
- Ρατσισμός
- Εκφοβισμός
- Συναισθηματική αναστάτωση
- Παραβατικότητα

**Φιλοσοφικά, πώς έχει προσεγγιστεί
η διαφορετικότητα και ειδικότερα η
πολυπολιτισμικότητα; Μέσα από
ποιους φακούς;**

Προσεγγίσεις πολυπολιτισμικότητας

Συντηρητική πολυπολιτισμικότητα (conservative multiculturalism/monoculturalism)

- Έμφαση στην κυρίαρχη κουλτούρα και ταυτότητα
- Παραγνωρίζει ζητήματα κοινωνικών ανισοτήτων και την περιθωριοποίηση κάποιων ομάδων
- Τα 'διαφορετικά' παιδιά συνήθως αντιμετωπίζονται ως κατώτερα και με χαμηλότερες ικανότητες

Φιλελεύθερη πολυπολιτισμικότητα (liberal multiculturalism)

- Έμφαση στις ομοιότητες και κυρίως στην αντίληψη της ισότητας και της κοινής ανθρώπινης διάστασης

Πλουραλιστική πολυπολιτισμικότητα (pluralist multiculturalism)

- Έμφαση στη διαφορά παρά στην ομοιότητα
- Η διαφορετικότητα και η πολιτισμική καταγωγή εξυμνούνται
- Όπως και όλες οι προηγούμενες προσεγγίσεις παραγνωρίζει ζητήματα κοινωνικών ανισοτήτων και την περιθωριοποίηση κάποιων ομάδων

Κριτική πολυπολιτισμικότητα (critical multiculturalism)

- Κριτικάρει και προσπαθεί να αποδομήσει τις κοινωνικές ανισότητες
- Η προσοχή δεν είναι στις επιφανειακές διαφορές αλλά εκείνες τις διαφορές που συνδέονται με κοινωνικές ανισότητες
- Αναγνώριση του ιδεολογικού ρόλου του σχολείου καθώς και της συμβολής του στη διαίωνιση των ανισοτήτων
- Συμβατή με την αντιρατσιστική εκπαίδευση—όχι απλά αναγνώριση διαφορετικότητας, αλλά καταπολέμηση ρατσισμού

(βλ. Kincheloe & Steinberg, 1997)

Έρευνα 2012-13 στην Κύπρο

- Σκοπός της έρευνας μας (Zembylas & Iasonos, 2014, 2016, 2017) ήταν να διερευνήσει τη φιλοσοφική προσέγγιση των Κυπρίων διευθυντών δημοτικών σχολείων που ηγούνται πολυπολιτισμικών σχολείων
- Ιδιαίτερα τις προσεγγίσεις εκείνων των διευθυντών που ενστερνίζονται την **κριτική προσέγγιση πολυπολιτισμικότητας** και ταυτόχρονα παρέχουν ενδείξεις **ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη**

Ερευνητικά ερωτήματα

1. Ποια **φιλοσοφική προσέγγιση πολυπολιτισμικότητας** ενστερνίζονται οι Κύπριοι διευθυντές που ηγούνται πολυπολιτισμικών σχολείων;
2. Ποια **χαρακτηριστικά ηγεσίας** υιοθετούν οι διευθυντές που ενστερνίζονται την κριτική πολυπολιτισμικότητα παρέχοντας παράλληλα ενδείξεις ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη; Πώς αντιμετωπίζουν μέσα από αυτά τις προκλήσεις και τις αντιστάσεις που συναντούν;
3. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των ηγετών που παρέχουν ενδείξεις **ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη** μέσα στο κοινωνικό και πολιτικό συγκείμενο της Κύπρου;

Μεθοδολογία

- **Πληθυσμός:** 114 διευθυντές δημοτικών σχολείων της Κύπρου με ποσοστό μαθητών με μεταναστευτική βιογραφία ίσο ή μεγαλύτερο από τον παγκύπριο μέσο όρο (2011-2012: 14.88%)
 - **Ερευνητικό δείγμα Α φάσης:** 23 διευθυντές για διερεύνηση προσέγγισης πολυπολιτισμικότητας και ενδείξεων ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη
- ↓
- **Β φάση:** 3 διευθυντές που πληρούσαν τα περισσότερα κριτήρια κριτικής προσέγγισης πολυπολιτισμικότητας και παρέχουν τις περισσότερες ενδείξεις ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη.

Η ερευνητική μέθοδος

- **A' στάδιο:** συλλογή ποιοτικών δεδομένων μέσω ημιδομημένης συνέντευξης (5/2012-7/2012)
 - 1^ο ερευνητικό ερώτημα και ενδείξεις ηγεσίας για κοινωνική δικαιοσύνη
- **B' στάδιο:** Μελέτες περίπτωσης (11/2012-2/2013)
 - 2^ο και 3^ο ερευνητικό ερώτημα

Ερευνητικά εργαλεία – Β' στάδιο

- **Συλλογή ποιοτικών δεδομένων :**
 - ημιδομημένες συνεντεύξεις (διευθυντές, εκπαιδευτικοί, μαθητές, βοηθητικό προσωπικό) - «προσανατολισμός» προς τη μέθοδο «ιστορίας ζωής» (Cole & Knowles, 2001)
 - θεατή μη συμμετοχική παρατήρηση- shadowing (διευθυντή για πέντε συνεχόμενες εργάσιμες μέρες)
 - μελέτη εγγράφων

Αποτελέσματα

Προσεγγίσεις πολυπολιτισμικότητας διευθυντών Α' σταδίου



Βασικοί άξονες συντηρητικής προσέγγισης (1)

- Τα **‘διαφορετικά’** παιδιά προκαλούν **‘προβλήματα’** (μαθησιακά, συμπεριφοράς, επικοινωνίας, δυσκολίες για εκπαιδευτικούς)
 - Γενικώς επηρεάζεται το σύνολο ...Ρίχνει το επίπεδο. ...Εν πιο επιθετικά.. Αδικούνται κάποιοι πιο καλοί μαθητές. - Χρειάζεται πάρα πολύς χρόνος για να οργανώσεις, να διαφοροποιήσεις την εργασία και να δεις πώς προχωρά ο καθένας
- **Οικονομική επιβάρυνση κράτους** από τη φοίτηση παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία
 - Μα πόσα λεφτά για τους αλλόγλωσσους; Πόσα λεφτά είναι η ενίσχυση που τους δίνεται;
- **Προτίμηση προς την πολιτική της αφομοίωσης**
 - Πολλές φορές τους λέεις :«Είσαι σε σχολείο ελληνικό... **Δεν μπορείς να μιλάς τη γλώσσα σου, γιατί μπορεί τα άλλα παιδιά που δεν ξέρουν τη γλώσσα σου να νομίζουν ότι τους βρίζεις**». Και δυστυχώς έχουν μια άλλη νοοτροπία και επιμένουν και διαφυλάττουν τη δική τους κουλτούρα.
 - Δεν έχουμε ιδιαίτερα προβλήματα λόγω της διαφορετικότητας. Διότι κάποτε βλέπω ότι αφομοιώθηκε.

Βασικοί άξονες συντηρητικής προσέγγισης (2)

- **Κίνδυνοι και προβλήματα** λόγω παρουσίας μεταναστών -Κίνδυνος αλλοίωσης του πολιτισμού των Ελληνοκυπρίων -Επηρεασμός από τη νοοτροπία των μεταναστών στην κοινωνία - Συμβολή στην οικονομική κρίση

- *Αλλιώς εμεγαλώσαμεν εμείς, τα σχολεία μας δεν είχαν καθόλου ξένα παιδιά. Βλέπω τώρα ότι πολλά πράγματα ατόνησαν ως προς την παράδοση, ως προς τον πολιτισμό μας. ...Ναι!!! (αλλοιώνεται ο πολιτισμός μας) Αν πας στο θα νομίσεις ότι βρίσκεσαι σε άλλη χώρα. Θα νιώσεις μειοψηφία. Τώρα όσον αφορά τον πολιτισμό, ...φοβάμαι μακροπρόθεσμα.*

- *Υπάρχει μια χαλάρωση στο θέμα των αξιών.*

- **Φόβος εθνικής επιβίωσης**

- *Αλλά εν παύει στην άκρη του μυαλού μας να υπάρχει τούτο το θέμα της εθνικής επιβίωσης λόγω της κατοχής. ...Νομίζω παίζει στη συνείδηση όλων των Κυπρίων γιατί θεωρούμε ότι κινδυνεύουμε επειδή έχουμε τζιαι την κατοχή τζιαι έχουμε τζιαι τους Τούρκους που εν ο παντοτινός ας το πω εχθρός. Θεωρούμεν ότι αλλοιώνεται η κοινωνία τζιαι χάνονται τζιαι τα εθνικά ιδεώδη.*

Βασικοί άξονες φιλελεύθερης προσέγγισης

- **Έμφαση στις ομοιότητες** μεταξύ μαθητών / παράβλεψη διαφορών / προσπάθεια για γεφύρωση ομοιοτήτων και διαφορών
 - *Δεν έσκει καθόλου να κάμει με το πόθεν είσαι. ...Το τονίσαμε ότι είμαστε όλοι άνθρωποι ανεξαρτήτως χρώματος, ανεξαρτήτως γλώσσας. Έχουμε τα ίδια συναισθήματα.*
 - *Τα προβλήματα είναι κοινά για όλους ανεξαρτήτως καταγωγής.*
- **Προτίμηση προς την πολιτική της ενσωμάτωσης**, κυρίως με αφομοιωτικούς όρους
 - *Να μην υπάρχει ρατσισμός, να νιώθουν ότι ανήκουν», «να κρατήσουν την ταυτότητα τους αλλά να λειτουργήσουν στο δικό μας πλαίσιο»*
 - *Επιδιώκουμε την ενσωμάτωση και προσπαθούμε να μην είναι αφομοίωση, δηλαδή να εξαλείψουμε τα χαρακτηριστικά που τους ξεχωρίζουν, αλλά ως ένα βαθμό πρέπει αρκετά στοιχεία της δικής τους κουλτούρας να μην φαίνονται για να μπορούν να ενσωματωθούν.*

Βασικοί άξονες κριτικής προσέγγισης (1)

- **Πολύ ευαισθητοποιημένη αντιμετώπιση μαθητών και ενηλίκων με μεταναστευτική βιογραφία**

- η λειτουργική ένταξη σημαίνει ότι αν εγώ σαν ενήλικας αν θα είμαι ενταγμένος λειτουργικά σημαίνει να έχω **υγιείς σχέσεις** με τους άλλους, να μπορώ να **δίνω τζιαι να παίρνω**, να μπορώ να **συνεργάζομαι**, να **μεν περιθωριοποιούμαι**, να **μεν περιθωριοποιώ** εγώ τους άλλους

- **Είναι ένα σχολείο για όλους. ...Δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση τούτη η πόρτα να κάμνει επιλογή ανθρώπων.** Μπαίνουν όλοι. Είναι δεδομένο. Εν τελεσίδικο τούτο. Το κάγκελο είναι για όλους. Μπορεί να έρθει να κάτσει εδώ τζιαι ο πιο φτωχός, μπορεί να έρθει ο πιο πλούσιος.

- **Θετική αλλά όχι επιφανειακή αντιμετώπιση της διαφοράς σε σχολείο και κοινωνία**

- Εγώ πιστεύω ότι εν **πλούτος η διαπολιτισμικότητα** (χαμογελά). Ίσως επειδή έχω κάμει τζιαι σπουδές στην Αμερική... Τότε είδα μιαν άλλη όψη της ζωής. Νιώθω ικανοποιημένη.

- Ήταν μια **πρόκληση** για τους εκπαιδευτικούς, για τους μαθητές, για όλους. ...Επειδή είμαι **αισιόδοξος άνθρωπος** είπα «Ωραία, στη ζωή σου δεν εγνώρισες τέτοιο σχολείο. Θα το γνωρίσεις και θα δούμε τι μπορείς να κάμεις». Και με πλούτισε ως άνθρωπο τούτη η εμπειρία.

Βασικοί άξονες κριτικής προσέγγισης (2)

- **Κριτική στάση σε πολιτικές και πεποιθήσεις που διαμορφώνει η κυρίαρχη προοπτική** (π.χ. στερεότυπα, προκαταλήψεις, ρατσισμός)

*-Αν υπάρχει ρατσισμός στην οικογένεια υπάρχει και στο σχολείο. Εγώ θεωρώ ότι τούτο δεν μπορείς να το αποφύγεις. - Δηλαδή μπορεί να εκδηλώνεται ρατσισμός ...**τζιαι στην επιφάνεια να φαίνεται ότι ούλλα λειτουργούν κανονικά.***

- **Κριτική σε κυρίαρχες αντιλήψεις για τους μετανάστες**

- Θεωρώ το μεγάλη διπλοπροσωπία διότι αμαν είναι να τον εκμεταλλευτούμε να του δώσουμε 300 - 400 ευρώ εν μια χαρά, αμαν εν να τον δούμε μέσα στον δρόμο «επολλήναν οι ξένοι» και δεν μας αρέσει.

*-Δεν μπορώ (να πω ότι πολλοί Κύπριοι έχασαν δουλειές λόγω των μεταναστών) .. Δεν είμαι σίγουρη για τούτο γιατί **υπάρχει τζιαι η άλλη άποψη** ότι παίρνουν τις δουλειές που εν θέλουν οι Κύπριοι. Μπορεί να συμβαίνει τούτο.*

- **Αναφορά σε ανισότητες που πλήττουν κυρίως τους μαθητές και ενήλικες με μεταναστευτική βιογραφία**

-Ανισότητα βεβαίως υπάρχει που την πρώτη στιγμή που μπαίνει.

-Ακόμα τζιαι που τα ρούχα τα οποία εν να φορέσει, που τον τρόπο που εν να συμπεριφερτεί

-(Έχει) Μια κοπέλα που ...είναι από την Ρουμανία ...αρκετές φορές εκούρτιζα την, ...«δε γίνεται να σου γελά ο εργοδότης σου». Εμίλησεν, τζιαι εδκιώξαν την. ...Οπότε εγώ θεωρώ ότι με τούτους τους ανθρώπους, η αδικία είναι πάρα πολλή.

Βασικοί άξονες κριτικής προσέγγισης (3)

- **Το σχολείο ως φορέας κοινωνικής αλλαγής**

- Φανταστείτε ένας Σύνδεσμος Γονέων ο οποίος εν πολυπολιτισμικός. Ε.. αντιλαμβάνεστε γίνεται δουλειά σωστή με τέτοιο πράμα. Μπαίνουν μες στην κοινωνία.

- Βλέπεις ότι αναπτύσσεται μια σχέση ξεχωριστή μεταξύ των γονιών, δασκάλων και παιδιών του σχολείου, η οποία πιστεύω είναι προς όφελος όλων.

- Και μάλιστα ακόμα μία «νίκη» είναι ότι **ο σύνδεσμος γονέων ο φετινός έχει βοηθήσει τα παιδιά του σχολείου ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση και όχι με την εθνικότητά τους.**
...Δηλαδή έγιναν πράγματα στο σχολείο που δεν εγίνονταν. **Πριν ήταν «οι ξένοι και εμείς».**

- **Αναστοχασμός – Ενσυναίσθηση**

- **Αν ένα μωρό νιώθει ότι απειλείται, ...νιώθει ότι καταπιέζεται είτε που τους δασκάλους είτε που τους μαθητές..., εν έσει το πιο καλόν επίπεδο ετοιμότητας για να μάθει.**

- Πού ήταν να πάει η καημένη; (μητέρα αλλόγλωσση που πήγε στο σχολείο να πει ότι δεν έχει λεφτά ούτε για γάλα του παιδιού της) ...Δεν ξέρω έτσι πονεί με αφάνταστα (συγκινείται). Εν μια κοινωνική αδικία τζιαι τούτη, όι δικαιοσύνη.

Αποτελέσματα Β' σταδίου έρευνας

- **Ζητούμενο** ήταν κατά πόσο η στάση και η δράση των διευθυντών συμβάλλει στην αλλαγή της υφιστάμενης κατάστασης με την έννοια της οικοδόμησης ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης, ποιότητας ζωής ή της κάλυψης των «ελλειμμάτων ισότητας» (Theoharis, 2009, σελ.53)
- **Χαρακτηριστικά ηγετών** που προωθούν την ΚΔ στο σχολείο

Προφίλ διευθυντή 1

- 45-50 χρ., 4 χρ. υπηρεσίας ως δ/ντής, μεταπτυχιακό – δεύτερο πτυχίο
- Πρώτα παιδικά χρόνια σε μικτό χωριό - Ευχάριστες αναμνήσεις - «Έζησε πολύ έντονα» την τουρκική εισβολή – Πατρικό σπίτι «στην πρώτη γραμμή»
- Δραστήριο μέλος συνδ. Οργάνωσης – Οργάνωση συνεδρίων - Κατ' επιλογήν αποχώρηση από μεγαλύτερη οργάνωση με αίσθημα απογοήτευσης
- Εθελοντική βοήθεια στην κοινότητα - Παρακολούθηση πολιτικών δρωμένων - Ιδιαίτερος προβληματισμός για την οικονομική κρίση –έντονη κριτική
- Μέντορας νεοπροαχθέντων δ/ντών
- **Χαρακτηριστικά:** ηρεμία, χιούμορ, δεξιότητες διαπροσ. επικοινωνίας, οργανωτικός, ψύχραιμος, δε μεταφέρει άγχος, δεν κρύβει συναισθήματα, «ανθρώπινη πλευρά», πολύ δυναμικός -δραστήριος
- **Σχολείο 1:** ακριτικό, σε Δήμο, Α'-Στ' τάξεις, 100 μαθητές περ., 10 εκπ/κοί, 60-70% μαθητές με μεταναστευτική βιογραφία, χαμηλό εισόδημα γονέων, αρκετοί άνεργοι, αλλαγές στον αριθμό μαθητών

Προφίλ διευθύντριας 2

- 55-60 χρ., 2 χρ. υπηρεσίας ως διευθύντρια
- Τουρκική εισβολή: «επηρέασε τη ζωή της», άφησε «πληγές», δυναμισμός, θετική και με ρεαλισμό
- Σπουδές και εργασία σε πολυπολιτισμική χώρα του εξωτερικού, εμπλοκή σε πρόγραμμα διγλωσσίας, βίωμα ρατσισμού
- Παρακολούθηση πολιτικών δρωμένων, άσκηση κριτικής - Αλλαγές μέχρι να καταλήξει σε πολιτική ιδεολογία
- Πολυχρόνια εμπλοκή με συνδικαλισμό – έντονος αγώνας για θέματα ισότητας – Αποχώρηση
- Αγάπη προς τα κοινά - ιδρυτικό στέλεχος παιδικής κατασκήνωσης
- **Χαρακτηριστικά** : Αγάπη για ελευθερία - ανεξαρτησία, χιούμορ, δοτική, ευαίσθητη, άποψη «για όλα», δεν «κρύβει» συναισθήματα, σπάνια δείχνει άγχος, αυτοκριτική, θεωρεί ότι δεν είναι πολύ οργανωμένη
- **Σχολείο 2**: σε Δήμο, Δ'-Στ' τάξεις, 90 μαθητές περ., 9 εκπ/κοί, 60-70% μαθητές με μεταναστευτική βιογραφία, χαμηλό εισόδημα γονέων, αρκετοί άνεργοι

Προφίλ διευθύντριας 3

- περίπου 45 χρ., 3 χρ. υπηρεσίας ως δ/ντρια, μεταπτυχιακό
- Πολιτική «επανάσταση» στην οικογένεια, «πολιτικοποιημένη - όχι κομματικοποιημένη»
- «Turning points» (κομβικά σημεία) στη ζωή της: π.χ.
 - Τουρκική εισβολή -προσφυγιά: «σταμάτησε βίαια την παιδική της ηλικία», ώθηση προς δυναμισμό και προβληματισμό για πολιτικά ζητήματα
 - Οικονομική κρίση στην Κύπρο - απόφαση για προσφορά με στόχο την αλλαγή μέσα από πνευματικό χώρο
- Μέλος κλαδικής οργάνωσης διευθυντών –Μέντορας νεοπροαχθέντων
- Έντονη κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα: π.χ. εκδόσεις, μέλος σε ομάδες και φιλανθρωπικά σωματεία – οργάνωση και διεξαγωγή δραστηριοτήτων
- Συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη: συνέδρια – σεμινάρια, διδασκαλία, μέλος σε ομάδες εκπαιδευτικών
- **Χαρακτηριστικά** : «Αεικίνητη, σωματικά-πνευματικά», «εργασιομανής», μεθοδική, πολλές «επικοινωνιακές ικανότητες», ανθρώπινη, ευαίσθητη, εκφράζει συναισθήματα, εφαρμογή καινοτομιών ως «αποδράσεις»
- **Σχολείο 3**: σε Δήμο, Α' – Γ' τάξεις, 290 περ. μαθητές, 25 εκπ/κοί, 25% μαθητές με μεταναστευτική βιογραφία, ψηλό κοιν/οικ επίπεδο Κυπρίων γονέων – χαμηλό εισόδημα για τους πλείστους μαθητές με μεταναστευτική βιογραφία - άνεργοι

1.

Συνεργασία με την ευρύτερη κοινότητα

- **Αναγνώριση και κάλυψη αναγκών μαθητών και σχολείου**

➤ **Οικονομικών αναγκών**

Έντυπο προς γονείς, διασταύρωση πληροφοριών από διάφορες πηγές (π.χ. επιστάτρια, γραμματέας), καταρτισμός και επανεξέταση καταλόγου άπορων, επικοινωνία με εύπορες οικογένειες, εξωτερικούς φορείς και οργανισμούς, κατ' ιδίαν ενημέρωση των δασκάλων, συνομιλίες με μαθητές, ευαισθησία - παρατηρητικότητα

«Το πρωί είναι έξω την ώρα που έρχονται τα παιδιά, παρατηρεί τα πάντα το διάλειμμα, δίνει το γύρο του να δει τι κάνουν τα παιδιά». (Ε)

«5-10 λεπτά πριν χτυπήσει το κουδούνι (το μεσημέρι), αν δεν έχει μάθημα, θα περπατήσει έξω για να έχει μια επαφή με τους γονείς» και να ανταλλάξει κάποιες κουβέντες. (Ε)

➤ **Αναγνώριση και κάλυψη αναγκών ποιότητας ζωής – ευημερίας**

- Συλλογή και διασταύρωση πληροφοριών από διάφορες πηγές όταν υπάρχουν υποψίες (π.χ. ακατάλληλο σπίτι προς διαβίωση, «περίεργες» καταστάσεις στο σπίτι, «μη υγιείς» απογευματινές ασχολίες των μαθητών)
- Πρωτοβουλίες με ρίσκο αντιπαράθεσης (π.χ. με ΥΠΠ, Δήμο, Γραφείο Ευημερίας)
- *Είναι κάτι που συμβαίνει και φέτος και πέρσι. Εμπλέκεται και εκτός σχολείου στη ζωή τους. Το θεωρεί βασικό. (Ε)*
- *Ειδικά για τα μωρά που μπορεί να έχουν κάποιες ιδιαιτερότητες ή προβλήματα ή ..., όπως θέλεις πες το, γνωρίζει τι γίνεται σπίτι τους, τζαι τούτο είναι σημαντικό. (Ε)*

➤ **Αναγνώριση και κάλυψη ψυχολογικών αναγκών**

- Έντονο άγχος κάποιων μαθητών λόγω οικονομικής κρίσης (Μάρτης, 2013) – φοβίες – αρνητικά συναισθήματα κάθε φορά που αναγκάζεται ένας μαθητής να φύγει με την οικογένειά του για οικονομικούς λόγους
- Οργάνωση συλλογικής προσπάθειας (δ/ντή, γονέων, εκπ/κών, ψυχολόγου).

➤ **Αναγνώριση και κάλυψη εκπαιδευτικών - κοινωνικοοικονομικών αναγκών**

π.χ. ένταξη σχολείου στο πρόγραμμα «Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας», διεκδίκηση δικαιωμάτων μαθήτριας με σοβαρά κινητικά προβλήματα

➤ **Αναγνώριση και κάλυψη κτηριακών αναγκών – υλικής υποδομής**

- Άμεση ανταπόκριση, αποτελεσματικότητα, ικανότητα εμπλοκής των αρμόδιων φορέων

- «Δραστικά» μέτρα (π.χ. χρήση ιστοχώρου με φωτογραφίες και σχόλια, επικοινωνία με άλλους διευθυντές και οργάνωση)

- *Πιστεύω ότι με την υπερβολή μου δημιούργησα ένα αέρα. Πιστεύω ότι βοήθησα και τους συναδέλφους μου διευθυντές. Αν θέλεις κάτι να αλλάξεις, πρέπει να το αλλάξεις. (Δ)*

- *Είσιεν μου κάμει εντύπωση στις αρχές ήμασταν όλοι απογοητευμένοι με την εικόνα του σχολείου. Κανόνισε, εφέραν ..., εμπογιατίσαν ..., αλλάξαν ... Μπορώ να σας πω τούτα τα πράματα μπορούσε να μην τα κάμει ένας άλλος διευθυντής σε ολόκληρο το χρόνο! (Ε)*

• Προσέγγιση περιθωριοποιημένων μαθητών και οικογενειών

- Η οικονομική κρίση ως μια ευκαιρία να «μπουν κάποια πράγματα στη θέση τους»

- Παλαιστίνια πρόσφυγας ήρθε και μας έφερε ρούχα για τα (άπορα) παιδιά. Και μάλιστα εγώ καθυστέρησα να τα πάρω γιατί ήταν την ώρα που έρχονταν οι γονείς και την άφησα έξω σκόπιμα να τα κρατεί, για να δουν και οι άλλοι ότι και η μάμα του Μοχάμεντ ήρτε να φέρει. (Δ)

- Βοήθεια προς μαθητές που δε ζουν με τους γονείς τους (επιστολές σε αρμόδιους), που είναι θύματα βίας στην οικογένεια, απομονωμένα στο σχολείο, μη αποδεκτά από Κύπριους γονείς.
- Προώθηση πολιτισμικού εμπλουτισμού (π.χ. προσπάθειες προς το Σ.Γ. ώστε να προσελκύσει γονείς με μεταναστευτική βιογραφία)

• Διαφοροποίηση απόμακρης στάσης γονέων με μεταναστευτική βιογραφία

- Κύπριοι γονείς σταμάτησαν να μιλούν με «ταμπέλες» για τους μαθητές με μεταναστευτική βιογραφία
- Επαναλαμβανόμενη και δυναμική τοποθέτηση της διευθύντριας ότι «όλα τα παιδιά είναι μαθητές του σχολείου»

- **Όρια στην εμπλοκή των γονέων (π.χ. προνομιούχων, πλουσίων) - Ενδυνάμωση δημοκρατίας και αξιοκρατίας**

- Ήταν μαθημένοι να έρχονται οι μεγαλοεπιχειρηματίες της περιοχής, οι οποίοι εδίναν τζιαι λεφτά. «Κυρία, το μωρό μου να είναι στην τάδε δασκάλα τζιαι δε θέλω να είναι στην τάξη του ο τάδε τζιαι η τάδε». Τούτα κομμένα! Έκοψα τα που την αρχή με το μαχαίρι τζιαι είπα τους ότι για μένα όλα τα παιδιά του σχολείου θα έχουν τις ίδιες ακριβώς ευκαιρίες. (Δ)

- **Ευαισθησία και εμπλοκή προσωπικού – Επίδραση του/της διευθυντή/τριας στην υιοθέτηση από τη σχολική μονάδα μιας ενεργητικής προσέγγισης σε θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης και πολυπολιτισμικότητας**

2. Δομικές αλλαγές στο σχολείο

- Προληπτική προσέγγιση της πειθαρχίας (π.χ. προσέγγιση πειθαρχίας στη δημιουργία κλίματος «ανήκειν») (Theoharis, 2009)
- Δημιουργία **θετικών σχέσεων** με τους μαθητές (Shields, 2004· Sterrett, 2012) – συμπόρευση με τους εκπαιδευτικούς
- **Ολιστική αντιμετώπιση της πειθαρχίας** (Theoharis, 2009)
 - Συνυπολογισμός οικογενειακού πλαισίου μαθητών, κοινωνικού και σχολικού – Επικοινωνία με γονείς
- Σημασία στην **αυτο-πειθαρχία** των μαθητών (Bear, 2005)

➤ Έντονη παρουσία, χρόνος με τους μαθητές (π.χ. 10λεπτα «μαθήματα ζωής»)

-Κάθε διάλειμμα είναι έξω. Ποτέ δε θα τη δεις στο γραφείο. (E)

-Το κάνει περισσότερο για να νιώθουν τα παιδιά ότι έχει την έννοια τους. (E)

- ...αφιερώνει πάρα πολλή ώρα να τους μιλά, στο γραφείο... Ακούει τα μωρά. (E)

-Δείχνει μας την αγάπη της τζιαι ύστερα βοηθά μας. Σου μιλά με κάποιον τρόπο, που ρώτησα αν είναι ψυχολόγος αντί δασκάλα. (M)

● **Ανάληψη ρίσκων για αλλαγή της υφιστάμενης κατάστασης** (π.χ. Davies & Davies, 2010)

➤ Θετική επίδραση στους εκπαιδευτικούς ως μοντέλο ανάληψης ρίσκου (Zimmerman, 2006) – παροχή ασφάλειας για εγκατάλειψη «ζωνών άνεσης» (Dinham, 2005)

- Τολμά να τα κάνει, γιατί θέλει να τα κάνει, όχι για τη βιτρίνα, (αλλά) για το συμφέρον του σχολείου. *Εν άτομο, το οποίο κάμνει ένα βήμα πιο μπροστά που το προσωπικό του. Διότι όταν βλέπεις τον άλλο τζιαι πάει μπροστά τζιαι ρισκάρει, εν φοάσαι τζιαι συ να πεις «ναι, εν να το κάμω».*

● **Ακολουθία πρακτικών και πολιτικών που προάγουν τις ευκαιρίες όλων των παιδιών**

3. Συνεργασία με προσωπικό

- **Ανοικτή επικοινωνία και ευελιξία** στις σχέσεις με τα μέλη του προσωπικού - Προσεκτική ακρόαση ιδεών και εισηγήσεων
 - *Πολύ δημοκρατική. Δε θα επιβάλει τη δική της άποψη, όταν δει ότι οι υπόλοιποι δε συμφωνούν. (Ε)*
- **Στάση σεβασμού, εκτίμησης, μη προαγωγής του «εγώ»** (Scheurich & Skrla, 2003) και **δικαιοσύνης** ως βάση για ανάπτυξη καλών σχέσεων
 - *Προσωπικά δε θεωρώ ότι η δουλειά μας έχει πανσόφους. Όπως δε θεωρώ τους άλλους, δε θεωρώ και τον εαυτό μου. (Δ)*
- **Επίλυση προβλημάτων** με τους εκπαιδευτικούς με συνεργατικό τρόπο
- **Διευκόλυνση της ομοφωνίας** ανάμεσα στο προσωπικό
- **Συνεχής και συστηματική αλληλεπίδραση** διευθυντή/τριας με όλους τους εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς

- **Ευαισθησία διευθυντών** σε ζητήματα πολιτισμικής διαφορετικότητας, περιθωριοποίησης, απομόνωσης - Ενδείξεις για συγκεκριμένα μέτρα αντιμετώπισης των ζητημάτων αυτών
 - *Καθοριστικός παράγοντας μιας διδασκαλίας ευαίσθητης σε ζητήματα πολιτισμικής διαφορετικότητας, αποτελεί ο ίδιος ο εκπαιδευτικός. (Δ)*
 - *«Η ιδεολογία είναι βασικός παράγοντας» που επηρεάζει τη διδασκαλία, «αλλά και θέμα προσωπικότητας του κάθε δασκάλου». (Δ)*
 - *Έχει ιδιαίτερη ευαισθησία. Να μεν απορρίψεις, να βρεις τον τρόπο... (Ε)*
- **Πρώθηση ευαισθητοποίησης των μαθητών** σε κοινωνικά ζητήματα και στο πώς μπορούν να βοηθήσουν

4. Παιδαγωγικές διαστάσεις

- **Αυτονομία στους εκπαιδευτικούς για οργάνωση και προγραμματισμό της διδασκαλίας - εμπιστοσύνη στον επαγγελματισμό τους**

- Της «βγάζω το καπέλο», γιατί παρόλη την αυτονομία που επιτρέπει, «ξέρει τι γίνεται», «ξέρει πολύ καλά τι κάνουν». (Ε)

- Ο κάθε δάσκαλος στην τάξη του είναι βασιλιάς, ...εκείνος αποφασίζει, εκείνος διεκπεραιώνει. (Δ)

- Είναι επαγγελματίες. Άρα σε τούτη τη στιγμή, εγώ ασχολούμαι με το ευρύτερο καράβι, να το βάλουμε στα σωστά νερά και σε τούτον τον τομέα τους έδειξα πολλή εμπιστοσύνη, γιατί είδα ότι μπορούν να το κάμουν. ...Τα κριτήρια επιτυχίας τα βάζουν μόνοι τους. (Δ)

- **Ενέργειες προς την κατεύθυνση της καλύτερης διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας**

5. Επαγγελματική μάθηση

- **Πεποίθηση για την αξία και τον επαγγελματισμό των πλείστων εκπ/κών**
- **Σύνδεση της επαγγελματικής μάθησης με το όραμα και τους στόχους του σχολείου**
- **Συνεργασία με εξωτερικούς ειδικούς (Youngs & King, 2002)**
- **Πρακτικές αναγνώρισης και ανταμοιβής εκπαιδευτικών** (προφορικός και γραπτός έπαινος, ειλικρίνεια, αναγνώριση καινοτομιών, λήψη πληροφοριών για τα «δυνατά» σημεία των εκπ/κών)

- Πρώτη φορά μου έτυχε διευθυντής να μου πει «Ευχαριστώ πολλά για τον τρόπο που δουλεύεις». ...Μόνο τζιαι μόνο που έρχεται τζιαι βγάζει **φωτογραφίες** μέσα στην τάξη... Μπαίνουν και στην ιστοσελίδα (του σχολείου) (E)

- Επαινεί τους εκπαιδευτικούς της στην παρουσία των γονέων ...**Σχόλια** που γράφει σε **ιστόχωρο κοινωνικής δικτύωσης**. (E)

- **Προσπάθειες ενίσχυσης προς την κατεύθυνση «αδύναμων» εκπαιδευτικών**—μεντορισμός από τον ένα δάσκαλο στον άλλο (Ford & Parsons, 2000)
 - «Με διακριτικό τρόπο», «χωρίς να θίξει» επιδίωξε **προσωπική και ειλικρινή συζήτηση. (Ε)**
 - «**Ανέθεσε**» σε βοηθό τη στήριξή του με τρόπο που δε θα νιώσει ο εκπαιδευτικός οποιαδήποτε αμηχανία ή προσβολή. (Ε)
- **Επιδίωξη για συστηματική έκθεση των εκπαιδευτικών σε θέματα ισότητας – δικαιοσύνης** (ομιλίες, διαλέξεις, σεμινάρια κτλ)
- **Οργάνωση της δράσης στη βάση μακροπρόθεσμου σχεδίου βελτίωσης** - Περισσότερη σαφήνεια στους ρόλους και τις κύριες δραστηριότητες του προσωπικού - Αξιοποίηση σε οργανωμένη βάση των ειδικοτήτων και ηγετικών δεξιοτήτων του προσωπικού
- **Όραμα** (ρόλος εκπ/κών, μαθητών, γονέων) – «Μεγάλη» εικόνα (Dinham, 2005) και βάση για μετάδοση μηνυμάτων κοινωνικής δικαιοσύνης
 - Είναι η **φιλοσοφία της ζωής της**, ...είναι ο εαυτός της ...Αυτή η φιλοσοφία **πέρασε και σε μας**. ...Έχει δημιουργηθεί μια «**κουλτούρα συλλογικού πνεύματος**». (Ε)

- **Ευκαιρίες για ανάληψη αρμοδιοτήτων** (π.χ. βοηθός διευθύντρια Α', μέντορες, συντονιστές ομάδων συνεργασίας) **και ανταλλαγή «ρόλων»** («προσωρινή» μεταφορά της ηγεσίας διευθυντή και εκπαιδευτικών - Bezzina, 2001)
- **Μηνύματα αποδυνάμωσης των κατηγοριοποιήσεων** (Hartley, 2007) – σκέψεις για προώθηση της ηγεσίας διοικητικής ομάδας (Mulford & Silins, 2003)
- **Άτομο «ικανό να εμπνέει και να παρακινεί»** (Engels, Hotton, Devos & Bouckenooghe, 2008) **φέρνοντας αλλαγή**
 - Το σχολείο όντως έχει γρήγορους ρυθμούς. **Θεωρώ ότι η διευθύντρια που ήρθε με αυτόν τον αέρα, εξύπνησεν μας όλους.** - Νιώθω ότι ξέρει πράγματα που εγώ δεν τα ξέρω. Τζιαι αρέσκει μου να μαθαίνω. Έτσι απλά. Είναι άνθρωπος καλλιεργημένος. (Ε)
 - **Επερίμενα την αλλαγή και την ήθελα. Φέτος θέλαμε κάτι να μας «ταράξει», να «ταράξει τα νερά» προς το καλό.** (Ε)
 - Είμαι εργασιομανής, αγαπώ με πάθος αυτό που κάμνω, **φροντίζω να εμπνέω** και τους άλλους και να τους κάμω να το αγαπήσουν. (Δ)

Συζήτηση 5' σε ομάδες

Ιεραρχείστε, κατά την άποψη σας, τις **τρεις πιο σημαντικές πρακτικές**, για το συγκείμενο της Κύπρου, εκείνων των διευθυντών που προωθούν την ηγεσία για κοινωνική δικαιοσύνη;

**Σύνοψη των δύο διαφορετικών
προσεγγίσεων αντιμετώπισης
της ετερότητας μέσα από τη
σχολική ηγεσία**

Δύο λόγοι (discourses) της ηγεσίας σε σχέση με την αντιμετώπιση της ετερότητας

Λόγος διαχείρισης της διαφορετικότητας και πολυπολιτισμικότητας

- Αφομοίωση των διαφορών
- Μη αναγνώριση δομικών ανισοτήτων και μειονεκτημάτων
- Παραμερισμός της κοινωνικής δικαιοσύνης (βλ. Gewirtz & Ball, 2000)

Λόγος κριτικής πολυπολιτισμικότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης

- Αναγνώριση και σεβασμός της διαφοράς (Blackmore, 2006)
- Αγώνας για πιο ακριβοδίκαιη αναδιανομή των διαθέσιμων πόρων κι ευκαιριών (βλ. Gewirtz, 1998· Theoharis, 2007, 2009).

Λόγος διαχείρισης της διαφορετικότητας και πολυπολιτισμικότητας

- Αδυναμία διάκρισης των διαφόρων εκφάνσεων της διαφορετικότητας και των κοινωνικών-πολιτικών (δομικών) ζητημάτων που εμπλέκονται
- Το ζήτημα πλαισιώνεται 'ατομικά' (φταίει το άτομο για τη μειονεξία του) αντί ως θέμα κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας

Λόγος κριτικής πολυπολιτισμικότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης

- Αναγνώριση των διαφορετικών εκφάνσεων της διαφορετικότητας
- Κοινωνική και πολιτική πλαισίωση τους
- Αγώνας για πιο δίκαιη αντιμετώπιση όλων των παιδιών, χωρίς οι λύσεις να είναι σε βάρος κάποιων (ιδιαίτερα των ευάλωτων ομάδων)

Ποια στοιχεία εν τέλει προάγουν την ΚΔ μέσα από το έργο του σχολείου;

1. Δεν μπορεί να υποστηριχτεί ποτέ ότι «επιτεύχθηκε» πλήρως ο στόχος για κοινωνική δικαιοσύνη - Δεν είναι μια καθορισμένη κατάσταση στην οποία μπορείς να «φτάσεις», αλλά μάλλον μια συνεχής πορεία (Quin, 2009)
2. Αδιάκοπες προσπάθειες ενίσχυσης της εικόνας του σχολείου ως «πολιτισμικά ανταποκρινόμενου» (Theoharis, 2009)
3. Δυνατό και συστηματικό μήνυμα από τη σχολική ηγεσία μη προσαρμογής σε αξίες που αντιτίθενται στην κοινωνική δικαιοσύνη (Freire, 1985)
4. Μικρές ή μεγαλύτερες αλλαγές προαγωγής της ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης, ποιότητας ζωής (Astin & Astin, 2000) που δεν περιορίζονται στον «παραδοσιακό» ρόλο του σχολείου (Shields, 2004)

Σχολική ηγεσία για κοινωνική δικαιοσύνη και ευρύτερο πλαίσιο ζωής ως ομόκεντροι κύκλοι



Συνεπαγωγές & Εισηγήσεις

- **Διευθυντές δημοτικών σχολείων**

- Έναυσμα για αναστοχασμό και αξιολόγηση των αντιλήψεων και των πρακτικών μας κατά πόσο προωθούν την ΚΔ ή όχι
- Έναυσμα για προσαρμογή «χειροπιαστών» πρακτικών στο σχολείο που όντως προωθούν την ΚΔ

- **Εκπαιδευτική πολιτική**

- Αναγκαιότητα αναδόμησης της φιλοσοφίας και των πρακτικών εκπαιδευτικής ηγεσίας στην Κύπρο, ιδιαίτερα του "φυσικοποιημένου" λόγου της «αποτελεσματικής ηγεσίας» που περιθωριοποιεί ζητήματα δικαιοσύνης, δημοκρατίας, συμπερίληψης και πολυπολιτισμικότητας.
- Αναγκαιότητα διεύρυνσης της επαγγελματικής μάθησης των διευθυντών και των εκπαιδευτικών—με συμπερίληψη θεμάτων στα οποία υπάρχουν δυσκολίες «μετάφρασης» της φιλοσοφίας κοινωνικής δικαιοσύνης σε πρακτική (π.χ. εμπλοκή γονέων, διαμόρφωση και μετάδοση σαφούς οράματος, ανάπτυξη κουλτούρας επαγγελματικής μάθησης).

- *«Δυναμική ηγεσία σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον σημαίνει να έχεις το σθένος να αντιμετωπίζεις τα δύσκολα και αμφιλεγόμενα ζητήματα και να εξετάζεις κριτικά τις πρακτικές εκείνες που γίνονται ρουτίνα ή θεσμοθετούνται στο σχολείο και να υποβάλλεις το κριτικό ερώτημα: «Ποιος μένει πίσω και ποιος ευνοείται από τις πρακτικές που θεωρούμε ως δεδομένες;» (Blair, 2002, p. 185)*
- *«Άτομα τα οποία δεν έχουν την ικανότητα ή είναι απρόθυμα να εργαστούν ενσυνείδητα, σκόπιμα και με γνώση για την κοινωνική δικαιοσύνη στο σχολείο δεν πρέπει να έχουν το προνόμιο να ηγούνται σχολείων» (Marshall & Olivia, 2006)*

Invictus

Δύο αποσπάσματα από την ταινία



*Ευχαριστούμε για
την προσοχή σας*